

сіянэры, студэнты, алькаголікі. Для аматара пахудзець ёсць спецыяльная *кефірная* дыета. Гэта калі цэлы дзень — нічога, акрамя *кефіру*. Заява „ўсё, пераходжу на *кефір*“ — адзін з шырокаўжываных спосабаў пачаць новы, здаровы лад жыцця. Клятвы гэтыя зазвычай такія ж нямоцныя, як поліэтыленавы пакет з *кефірам*.

*Кефір* распачаў цэлую сэрыю пераўтварэнняў малака ў XX стагоддзі — ацыдафілін, ражанка, ёгурт. Але застаўся ў гэтым шэрагу лідэрам.

## Кіно

### Сяржук Сокалаў-Воюш

Афіцыйная граматыка слова „*кіно*“ не скланяе, а народ упарта цвёрдзіць, што быў „у *кіне*“.

Першы сапраўдны беларускі фільм „Чужая Бацькаўшчына“ з’явіўся ў 80-ых расеец Рыбараў. Гэта была рэвалюцыя, якой не аданілі глядачы.

Спробы нацыянальнага *кіно* „Альпійская балюда“ і „Хрыстос прыямліўся ў Гародні“ былі невыразнымі. Першы падвяла мова, а другі і наагул савецкая цензура схавала ад глядача. А далей усё было „як у *кіне*“, апафэозам якога сталіся „Дзеці хлусьні“ рэжысэра Азаронка.

Нацыянальнае ж *кіно* здымалася на мітынгх і дэманстрацыях. У выніку сьвет пачуў пра Юр’я Хашчавацкага і Віктара Дашука. Яны распавялі пра сённяшнюю Беларусь па-расейску, і гэта значыла, што ў XX стагоддзі „*кіна*“, — як казалі ў маёй вёсцы, — *ня будзе — кіншчык сьпіўся*“. Застаецца чакаць XXI стагоддзя і згадаць *Дом кіно*, дзе быў утвораны „Мартыралёг Беларусі“ і БНФ. *Дом кіно*, што насамрэч быў Чырвоным касцёлам. Згадаць назвы беларускіх *кіназэатраў*: „Масква“, „Кастрычнік“, „Піянэр“, „Перамога“, „Салют“, „Радзіма“, „Космас“, „Кіеў“, Клюб імя Дзяржынскага — уяўляеце сабе *кіназэатар* імя Гімлера ў Нямеччыне?

У Койданаве пабудавалі сучасны *кіназэатар* са шкла і бэтону і назвалі „Эра“. Праз год шкло абвалілася, і койданаўцы расшыфравалі назоў: „Эта рабілі алькаголікі“.

## Клёцкі

### Рыгор Барадулін

*Клёцкі*. Трывалая яда, калі ехаць лес валіць зімой ці касіць у прыпар. *Клёцкі* варылі на хаўтуры, *клёцкамі* паміналі Дзядоў. Показка была: чужымі *клёцкамі* сваіх Дзядоў памінаць.

На тарку дралася бульба. Адціскалася праз суравіну. Гэтае цеста звалася „*целам*“. Потым рабіліся „*душы*“ з крышанага мяса й сала, адпаведна прысмакі, прыправы. Цела *клёцкі* мела форму сьнежкі, і гэткую ж форму мела душа. Душа магла быць і з кавалачка кілбасы. У цела клалі душу і кідалі ў вар. Яшчэ былі *клёцкі* — яны называліся сарокамі. Сарока мела падоўжаную форму, і душой быў падоўжаны кавалачак сала. Яшчэ ў сароку клалі срэбраную манэтку — каму пападзеца. *Клёцкі* яшчэ былі шклянныя — гэта бяздушаў — іх залівалі малаком. А *клёцкі з душами* елі з поліўкай-грыбамі — духмянай і смачнай.

На клёцкі пакідалі самую буйную бульбу. Памятаеце, як клёцкі не пажаноцку хацеў зварыць дзядзька Антось з „Новай зямлі“...

На малога, моцнага і не худога кажуць: як клёцка.

Клёцкі з душамі як бы ўвасабляюць Зямлю з душою.

## Клёш

### Рыгор Барадулін

Гэты фасон жаночае сукні або матроскіх порткаў, крой якіх шырыцца да нізу, быў у модзе да канца стагоддзя. Паходзіць з французскае мовы — *cloche*, што азначае „звон“, „звонападобны“...

Дамская мода трывае даўжэй, хоць яна, натуральна, зьменлівая. Яшчэ з часінаў НЭПу — разгулу моды й дазволенай волі.

Можа хто і памятае песеньку — „калі я кавалерыў, насіў я *порткі клёш*, капелюш саламяны, ў кішэні — фінскі нож“.

Пасья вайны хлопцы, якія адслужвалі на савецкім флёце ледзь ня „царскі тэрмін“, шыкавалі ў неймаверна разьвешаных *клёшах* — што называецца, „заграбалі асфальт“. І калі ў піку *клёшу* сталі насіць, асабліва студэнцтва, порткі-дудачкі, „дасьмілаўцы“ — гэтыя добраахвотныя паслугачы міліцыі — сантымэтрам замяралі шырыню калашынаў і распорвалі брытвамі порткі, а праз пышную шавялюру рабілі праход машынкаю ці той жа брытваю.

Любая мода заваёўвае сваё права й ня дужа хоча саступаць яго. Мода як бы тая ўлада — любіць трымацца моцна.

## Клюб

### Антаніна Хатэнка

Гамана, жарты і чаканьне. У позірках, у руках, у паважнасьці таго, як расаджваюцца людзі. Няўключная расхіленасьць крэслаў. Загрубелыя ад працы вясковыя рукі ня здужаюць утрымаць тую адлякаваную дошку, што мусіць быць сядалішчам. Ляскатаньне гэтых дошак, што мкнуцца вярнуцца ў выходнае становішча — да сьпінкі-апірышча.

Разгуба й кпіны. Затым ціша, што запанавала пасья першага слова. Роўненькія шэрагі аднолькава ўзрушаных людзей. Разнаколернасьць жаночых сукняў і хустаў. Урачыстая застыгласьць твараў. Далібог, што склікалі ў адно месца безьліч лялек. Цяпер кажы й паказвай, што хочаш, — прымуць на веру.

Магія сходу, супольнасьці. Быццам бы на вячорках ці на сьвятах ня гэтая ж грамада зьбіралася. Але тут, у *клубе*, усімі апякуецца ўлада. Нібы кожны хоць на кроплю да яе прыналежны. О, гэтая вечная прага ўладаньня, што абяртаецца рабствам. Чырвоныя лёзунгі, чырвоная разьёшанасьць перакананьняў.

Захапленьне паволі зьмяняецца на абьякаваньне. Свая музыка — на чужую. Роднае слова — на прышлае. І вось ужо ў *клуб* ідуць ня ў лепшых строях, а ў зашмальцаванай апранцы. Не з чаканьнем цудаў, а з пляшкаю гарэлкі й поўнымі кішэнямі семак.

Лузганьне, лаянка, бойка, рыпеньне заезджанай кружэлкі. Вішчаць дзяў-